

*Kirjoittamisen taidot ja
niiden opettaminen
POM-AI, kevät 2012*

Merja Kauppinen

Kehitystehtävärühmät & aiheet

Katja & Liisa: kirjoitustaidot

Eeva-Maija & Saara-Sofia: vuorovaikutustaidot/tunnetaidot

Tapani & Marianne: lukutaito

Mira Hu & Annika: tiedonhallintataidot

Anna, Johanna, Mira, Suvi: tekstien tulkinta & muokkaus & tuottaminen, juonen eteneminen tarinoissa

Annastiina & Marjukka: kirjallisuus

Riikka: kielen metataidot

Kirjavinkkaussuunnitelmat ja -pohdinnat!

Kirjoittamisen taidot

Kielenopetuksen
paikka & rooli

Eri oppiaineiden
paikka & rooli

Miten
kehittyvät –
oppimisen
näkökulma

Miten
mahdollista
kehittää –
opettamisen
näkökulma

Informaali arjen tilanteet

Runas kirjoittaminen, monipuolinen palaute
vai jokin muu tie taitojen harjoitteluun

**Välineet ja väylät
- kehittyvät
tekstiympäristöt**

Missä mennään? – kuudesluokkalaisten kirjoitustaidot

Lappalainen , Hannu-Pekka 2008. On annettu hyviä numeroita. Perusopetuksen 6. vuosiluokan suorittaneiden äidinkielen ja kirjallisuuden oppimistulosten arviointi 2007. Opetushallitus.

1. Millaiset ovat alakoulun päättävän kirjoitustaidot? Mikä sujuu mallikkaasti? Missä on parantamisen varaa?
2. Millaisia kehittämisehdotuksia Lappalaisella on kirjoittamisen opettamiseen?
3. Missä olet yhtä mieltä raportin havaintojen kanssa? Missä omat näkemyksesi eroavat?

Kirjoittamisen taidot - nyt

Useiden tutkimusten mukaan kirjoitustaidot hälyttävän heikkoja, esim.

- kolmasluokkalaisilla tytöillä keskimäärin tyydyttävät ja pojilla heikot taidot (Huisman 2007)
- kuudesluokkalaisilla tytöillä keskimäärin tyydyttävät ja pojilla välttävät taidot (Lappalainen 2008)
- yhdeksäsluokkalaisilla tytöillä keskimäärin tyydyttävät ja pojilla välttävät taidot. Osa oppilaista (useimmat poikia) käytännössä kirjoitustaidottomia. (Lappalainen 2011.)

Lappalainen (2011):

- Alueelliset erot pieniä mutta koulukohtaiset erot suuria.
- Oppilaille annetaan taitoja parempia numeroita . Todistuservosana ei kerro mitään kirjoitustaidosta: valtaosalla enintään välttävästi kokeessa suoriutuneilla todistuksissa tyydyttävä, hyvä tai kiitettävä arvosana. Heikoimmilla kirjoittajilla puutteita perustaidoissa: jääneet koko koulu-uransa ilman tuki- tai erityisopetusta.

→ Kirjoittamisen opetuksen ja tekstien arviointikäytänteiden kehittämiseksi tarvetta

- Äikänopettajilta (122) saatuja taustatietoja (poimintoja):
  - opetus oppikirjapainotteista
  - valtaosa ei tee yhteistyötä alakoulun opettajien kanssa
  - kirjoittamisen opetuksessa käytettiin monipuolisesti erilaisia tekstilajeja ja työtapoja MUTTA: vain harva katsoi vuorovaikutteisten tai sähköisten kirjoittamisen työtapojen sopivan hyvin opetukseen.

Päätelmiä

- Tarvitaan vaihtelevampia ja haasteellisempia työtapoja, kirjoittamisen perusharjoittelua ja entistä monipuolisempia opiskelun muotoja (tekniset välineet, mediatekstit, projektityöskentely, runsas kokemus kirjoitusprosessista (suunnittelu, muokkaus, lukijoiden huomioiminen...))
- Erillinen arvosana kirjoittamisesta?
- Oppimateriaaleja tulee kehittää suunnitelmallisesti (hyöty arkielämän, jatko-opintojen ja työelämän kannalta)

Yläkoululaisten tekstien prosessoimistaidot

- *Murtorinne, Annamari 2005. Tuskan hauskaa! Tavoitteena tiedostava kirjoittaminen. Kirjoittamisprosessi peruskoulun yhdeksännellä luokalla.*
- Tarkastelun kohteena yksi 9. luokka (oppilaiden tekstiversioita ja kahden ryhmän pienryhmäkeskustelut)

Joitain havaintoja:

- Pienryhmän merkitys tiedostettiin ja sen uskottiin edistävän kirjoitusprosessia.
- Eniten keskusteltiin tekstien teemoista – ei kuitenkaan kovin syvällisesti tai johdonmukaisesti vaan näkökulmat vaihtuivat nopeasti.
- Tekstejä muokattiin enemmän itsenäisen työskentelyn aikana kuin ryhmäkeskustelun jälkeen.
- Toisen ryhmän teksteissä näkyi palautekeskustelun tekstiä kehittävä vaikutus, toisen ei juurikaan.
- Muokkausstrategioista käytettiin vaivattomampia (lisäys, poisto, korvaus, jatkaminen) → **Tekstin muokkaaminen on vaikeaa.**

Päätelmiä

- Oppilaalla tulee olla tietoa kirjoitus-, keskustelu- ja muokkausprosessin (väli- ja päättö)tavoitteista ja eri vaiheista → opetuksessa pyrittävä **tiedostavaan kirjoittamiseen**
- **Motivaation ja sosiaalisten taitojen merkitys** korostuvat

Lukiolaisten tekstien prosessoimistaidot

Ranta, Tuula 2007. Kirjoittamisprosessi teksteinä. Tekstilingvistinen näkökulma abiturienttien tekstintuottamismenettelyihin. Joensuun yliopisto.

- Voiko jollain menettelyllä tuottaa onnistuneempia tekstejä kuin joillain toisilla?
- Tarkastelussa abiturienttien kirjoitusprosessin vaiheet virittely, kirjoittaminen ja muokkaaminen.
- On monta tapaa prosessoida tekstiä
- Kirjoittamista todella voidaan opettaa!
- Melkoinen osa lukiolaisista tuottaa tekstinsä ”varsin vähän henkistä vaivaa tuottavin menettelyin”
- Vaativissa (jatko-opintojen ja työelämän) kirjoittamistehtävissä on kuitenkin toimittava eksperttimäisemmin = suunniteltava, jaettava kirjoitusprosessia osaprosesseihin, muokattava muutenkin kuin sanatasolla
- Totuttuja toimintatapoja ei muuteta helposti
  - prosessimaisen kirjoittamiseen on harjoitettava koko kouluajan
  - koulussa tarjottava sillä tavalla vaativia kirjoitustehtäviä (esim. aineistotehtävät), että ne ohjaavat opiskelijaa jakamaan kirjoittamisprosessiaan työskentelyä helpottaviin osaprosesseihin
  - ei vain kirjoittamisen muokkaamisen teoriaa vaan yksilöllinen ohjaus tärkeää

Lukiolaisten argumentointitaidot

Mikkonen, Inka 2010. "Olen sitä mieltä, että..." Lukiolaisten yleisönosastotekstien rakenne ja argumentointi. Jyväskylän yliopisto.

- Tarkastelun kohteena 89 lukiolaisten kirjoittamaa yleisönosastotekstiä
- Yleisesti ottaen keskeiset mielipiteet osataan muotoilla ja perustella, osalla kuitenkin ongelmia (mm. pääväitteen sijoittamisessa ja perustelujen vakuuttavuudessa)
- Syytä kiinnittää huomiota lukiolaisten argumentointitaitojen ja argumentoinnin opetuksen tilaan
- Kaikilla ei tarpeeksi tietoa tekstilajien konventioista: argumentoivassa tekstissä vakuuttavuuden syntyyn tarvitaan monta asiaa: yleisö, esisopimukset, väitteet, argumentointitekniikat, suhtautumisen ilmaiseminen, yleisrakenne, funktionaaliset jaksot (= pohjatekstin referointi, oma mielipide, perustelu, myönnytys, ohje)
- Opettamiseen apua mallintamisesta (genrepedagogiikka), äänen ajattelusta, oman tekstin työstämisestä ja keskustelemisesta muiden kanssa sekä yhdessä kirjoittamisesta

Tutkimustulokset alakoulun näkökulmasta?

- Suuri koulukohtainen vaihtelu useissa tutkimuksessa
→ mikä on opettajan merkitys?
- Kirjoitustaidon kehittäminen systemaattisesti alaluokilta lähtien:
  - kirjoitusprosessin tuntemus; lukijapalautteen hyödyntäminen
  - tekstien tarkastelu ja palaute suhteessa tavoitteeseen, vastaanottajaan ja tekstilajiin
  - argumentointitaidot → ajattelutaitojen kehittyminen
  - tekstitaidot: lukemis-, kirjoitus- ja vuorovaikutustaitoja sekä kielentuntemusta kehitetään käsi kädessä

Tavoitteiden tarkastelua

- Mainitse mielestäsi tärkein kirjoittamisen opetuksen tavoite a) alkuopetuksessa, b) vlk. 3 – 4 sekä c) vlk. 5 – 6 (vrt. opseihin).